

YOTIB QOLGAN BEMORLARNI PARVARISH QILISHDA HAMSHIRANING MAS'ULIYATI

Raximova X.M.Abdunabiyeva F.A

1 Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Samarqand, O'zbekiston.

2 Abu Ali ibn Sino nomidagi Paxtachi jamoat salomatligi texnikumi, Paxtachi tumani, O'zbekiston.

Annotatsiya: Mazkur maqolada yetib qolgan (harakatlanishi cheklangan va yotoq rejimidagi) bemorlarni parvarish qilishda hamshiraning kasbiy mas'uliyati, parvarish jarayonining asosiy bosqichlari va asoratlarni oldini olish choralari tahlil qilingan. Yotoq rejimidagi bemorlarda yotoq yaralar, gipostatik pnevmoniya, tromboz, mushak atrofiyasi kabi asoratlar rivojlanish xavfi yuqori bo'ladi. Shu bois hamshira tomonidan tizimli nazorat, gigiyenik parvarish, profilaktik tadbirlar va reabilitatsion choralarni amalga oshirish bemorning hayot sifati va davolash samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlar: Yotoq rejimi, hamshiralik parvarishi, yotoq yaralar, profilaktika, reabilitatsiya, bemor xavfsizligi, parvarish jarayoni.

Mavzuning dolzarbligi: Sog'liqni saqlash tizimida keksa yoshlilar, surunkali kasalliklar va nevrologik buzilishlarga ega bemorlar soni ortib bormoqda. Jumladan, insult, jarohatlar va og'ir somatik kasalliklar natijasida harakatlanish imkoniyati cheklangan bemorlar ulushi ko'paymoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, uzoq muddat yotoq rejimida bo'lish ko'plab asoratlarga sabab bo'ladi va bu holat tibbiy xarajatlarni oshiradi. Shu nuqtai nazardan, hamshiralik parvarishini ilmiy asosda tashkil etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Maqsad: Yotib qolgan bemorlarni parvarish qilishda hamshiraning mas'uliyatini ilmiy jihatdan asoslash va asoratlarni oldini olish bo'yicha samarali chora-tadbirlarni belgilash.

Materiallar va tekshirish usullari: Ushbu maqola tahliliy va tavsifiy yondashuvlar asosida tayyorlandi. Tadqiqot jarayonida mavzuga doir milliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, zamonaviy klinik qo'llanmalar, shuningdek amaliyotda qo'llanilayotgan parvarish standartlari chuqur o'rganildi va qiyosiy tahlil qilindi. Manbalarni tanlashda ularning dolzarbligi, ilmiy asoslanganligi hamda amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari asosiy mezon sifatida qabul qilindi.

Ushbu tekshirish Paxtachi jamoat salomatligi texnikumi talabalari va o'qituvchilari ishtirokida amalga oshirildi. Tadqiqot jarayoniga maxsus ishchi guruh shakllantirilib, unda yetakchi o'qituvchilar ilmiy-uslubiy rahbarlikni amalga oshirdilar, talabalar esa ma'lumotlarni yig'ish, kuzatish va tahlil qilish bosqichlarida faol qatnashdilar. Bu yondashuv talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish, ilmiy tadqiqot ko'nikmalarini shakllantirish hamda jamoat salomatligi sohasida amaliy tajriba orttirish imkonini berdi.

Tadqiqot doirasida bemorlarni dinamik kuzatish usuli qo'llanildi, ya'ni ularning klinik holati, shikoyatlari, hayot sifati ko'rsatkichlari va davolashga bo'lgan javobi muntazam ravishda baholab borildi. Shuningdek, parvarish xaritalari va tibbiy hujjatlar tahlil qilinib, hamshiralik parvarishining bosqichlari, rejalashtirish, amalga oshirish va natijalarini baholash jarayonlari atroflicha o'rganildi.

Profilaktik tadbirlar samaradorligini aniqlash maqsadida tahliliy baholash usullaridan foydalanildi. Bunda profilaktika natijasida simptomlar intensivligining kamayishi, asoratlar xavfining pasayishi, bemorlarning tibbiy tavsiyalarga rioya qilish darajasi hamda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining shakllanishi kabi mezonlar hisobga olindi. Olingan ma'lumotlar umumlashtirilib, tizimlashtirildi va

ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish uchun nazariy hamda amaliy poydevor bo'lib xizmat qildi.

Muhokama: Yotoq rejimida bo'lgan bemorlarda uzoq muddat harakatsizlik tufayli turli tizimlar faoliyatida funksional va morfologik o'zgarishlar yuzaga keladi. Bu holat nafaqat asosiy kasallik kechishini og'irlashtiradi, balki qo'shimcha asoratlarni rivojlanish xavfini ham oshiradi. Shu bois hamshiralik parvarishi profilaktik, kuzatuvchi va reabilitatsion chora-tadbirlarni qamrab olgan kompleks yondashuvni talab qiladi.

Quyida yotoq rejimidagi bemorlarda eng ko'p uchraydigan muammolar, ularning sabablari va hamshiralik aralashuvlari tizimlashtirilgan holda keltirildi.

1-jadval. Yotoq rejimidagi bemorlarda kuzatiladigan asosiy muammolar

№	Muammo	Rivojlanish sababi	Asosiy xavf
1	Teri butunligining buzilishi (prolejen)	Uzoq vaqt bir holatda yotish, to'qimalarda qon aylanishining buzilishi	Infeksiya, nekroz
2	Nafas tizimi asoratlari (gipostatik pnevmoniya)	O'pkaning pastki qismlarida qon va suyuqlik to'planishi	Nafas yetishmovchiligi
3	Qon aylanish tizimi muammolari (tromboz, tromboemboliya)	Venoz qon turg'unligi, harakat kamligi	O'tkir hayot uchun xavfli holat
4	Mushak va bo'g'im kontrakturasi	Uzoq muddat harakatsizlik	Harakat funksiyasining cheklanishi

5	Psixoemotsional holatning yomonlashuvi	Ijtimoiy izolyatsiya, uzoq davolanish	Depressiya, xavotir
---	--	---------------------------------------	---------------------

2-jadval. Hamshiralik aralashuvlari va profilaktik chora-tadbirlar

Muammo	Hamshiralik tadbirlari	Kutiladigan natija
Prolejen	Har 2 soatda holatni o'zgartirish, teri parvarishi, maxsus matraslardan foydalanish	Teri butunligini saqlash
Pnevmoniya	Nafas mashqlari, pozitsion drenaj, erta mobilizatsiya	O'pka ventilyatsiyasini yaxshilash
Tromboz	Passiv va aktiv gimnastika, kompression vositalar	Venoz turg'unlikni kamaytirish
Kontraktura	Passiv harakatlar, massaj, fizioterapiya	Harakat amplitudasini saqlash
Psixologik muammolar	Suhbat, ruhiy qo'llab-quvvatlash, yaqinlar bilan aloqa	Psixologik barqarorlik

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, yotoq rejimidagi bemorlarda asoratlarning ko'pincha profilaktika choralari yetarli darajada tashkil etilmaganida rivojlanadi. Shu sababli hamshiraning mas'uliyati faqat parvarish bilan cheklanib qolmay, balki xavf omillarini erta aniqlash, monitoring qilish va shifokor bilan hamkorlikda individual parvarish rejasini tuzishni ham o'z ichiga oladi.

Bemor holatini muntazam baholash (teri holati, nafas chastotasi, puls, qon bosimi, harakat darajasi) asoratlarning ilk belgilarini aniqlash imkonini beradi.

Ayniqsa, yotoq yaralar profilaktikasida teri holatini har kuni ko‘zdan kechirish va xavf guruhidagi bemorlarda maxsus shkalalardan foydalanish tavsiya etiladi.

Kompleks hamshiralik parvarishi tibbiy, profilaktik va psixoemotsional qo‘llab-quvvatlashni birlashtiradi. Bu jarayon shifokor, fizioterapevt va bemor yaqinlari bilan hamkorlikda amalga oshirilganda samaradorlik yanada oshadi.

Shuni ta’kidlash mumkinki, yotoq rejimidagi bemorlarda asoratlarning oldini olishda tizimli va rejali hamshiralik parvarishi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, u bemor xavfsizligi, reabilitatsiya jarayoni va hayot sifatini ta’minlashda asosiy omil hisoblanadi.

Xulosa: Yotib qolgan bemorlarni parvarish qilishda hamshiraning mas’uliyati yuqori darajada bo‘lib, u nafaqat gigiyenik xizmat ko‘rsatish, balki asoratlarni oldini olish, reabilitatsiyani qo‘llab-quvvatlash va psixoemotsional yordam ko‘rsatishni ham o‘z ichiga oladi. Samarali hamshiralik parvarishi bemorning tezroq sog‘ayishi va hayot sifati yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Yotib qolgan va harakatlanishi cheklangan bemorlarni parvarish qilishda hamshiraning roli va mas’uliyati katta ahamiyatga ega. Hamshira nafaqat bemorning asosiy gigiyenik ehtiyojlarini qondirish, ovqatlanish va shaxsiy gigiyena jarayonlarini nazorat qilish bilan cheklanmaydi, balki asoratlarning rivojlanish xavfini oldini olish, teri va bo‘g‘imlar holatini muhofaza qilish, nafas va qon aylanish tizimi muammolariga erta aralashish hamda harakatsizlik oqibatlarini yumshatish vazifasini ham bajaradi.

Shu bilan birga hamshira bemorning psixoemotsional holatini ham qo‘llab-quvvatlaydi: depressiya, izolyatsiya va xavotirni kamaytirish, ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash va ruhiy barqarorlikni saqlashda faol ishtirok etadi. Bu jarayonda hamshira va shifokor o‘rtasida samarali hamkorlik, shuningdek, oila a‘zolarini parvarish jarayoniga jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompleks hamshiralik parvarishi natijasida bemorning klinik holati tezroq barqarorlashadi, asoratlar xavfi sezilarli darajada kamayadi va hayot sifati sezilarli

ravishda yaxshilanadi. Shu bois, hamshiralik parvarishi nafaqat davolash jarayonining bir qismi, balki bemorni to‘liq qo‘llab-quvvatlash va reabilitatsiyaning asosiy elementi sifatida qaraladi.

Tavsiyalar:

Yotoq rejimidagi bemorlar uchun standartlashtirilgan parvarish algoritmlarini joriy etish.

Hamshiralar uchun muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil qilish.

Yotoq yaralar profilaktikasi bo‘yicha zamonaviy vositalardan foydalanish.

Oila a‘zolarini parvarish jarayoniga jalb etish va ularni o‘qitish.

Bemor xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha ichki nazorat tizimini kuchaytirish.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. World Health Organization. Guidelines on long-term care and patient safety. Geneva.
2. Potter P.A., Perry A.G. Fundamentals of Nursing. Clinical Nursing Skills and Techniques.
3. Smeltzer S.C., Bare B.G. Brunner & Suddarth’s Textbook of Medical-Surgical Nursing.
4. Миллий клиник қўлланмалар ва ҳамширалик парвариши стандартлари.
5. Khusinova Shoirakhanovna, Rakhimova Khidoyat Mamrasulovna, Khakimova Leyla Rafikovna, Yuldashova Nadira Egamberdievna, Abduxamidova Dilshoda Khalimovna. [REVIEW OF THE COURSE AND TREATMENT FEATURES OF COVID-19 PATIENTS WITH CONCOMITANT CARDIOVASCULAR DISEASE](#). Asian journal of Pharmaceutical and biological research [2231-2218](#). Volume 11 Issue 2 MAY-AUG 2022. стр.243-252.

6. Хидоят Мамарасуловна Рахимова, Лейла Рафиковна Хакимова, Муниса Хамрокуловна Аблакулова, Дилшода Халимовна Абдухамидова. [Современные аспекты по улучшению качества ведения больных с патологией эндокринных органов в условиях первичного звена медицинской помощи](#). Журнал. Достижения науки и образования. 2019г. № 10(51). стр.74-77.

7. Khusinova Shoirak Akbarovna, Rakhimova Khidoyat Mamarasulovna, Khakimova Leyla Rafikovna, Yuldashova Nadira Egamberdievna, Abduxamidova Dilshoda Khalimovna. [ASSESSMENT OF THE PREVALENCE AND QUALITY OF CARE OF PATIENTS WITH HEART FAILURE IN PRIMARY CARE](#). TJE - Thematic journal of Education. Volume 3. Issue 3. Vol-7-Issue Q3- 2022/ стр.178-189.

8. Рахимова Хидоят Мамарасуловна, Сулайманова Нилуфар Эргашевна. АҲОЛИ ЎРТАСИДА ПЕН ПРОТОКОЛЛАРИ АСОСИДА 2 ТУРДАГИ ҚАНДЛИ ДИАБЕТНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ СИФАТИНИ ЯХШИЛАШ. Проблемы биологии и медицины. Ежеквартальный международный научный журнал. 2022г.№4(137).стр.160-164.

9. Kh.M.Rakhimova, S.Sh.Soleeva. [Improving the quality of type 2 diabetes control based on pen protocols among the population](#). ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Vol-12-Issue 3- 2022/.стр.62-68.

13. Sulaymanova Nilufar Ergashevna, Raximova Xidoyat Mamarasulovna. YURAK QON TOMIR KASALLIKLARI ASORATLARI PROFILAKTIKASIDA KO 'RSATILADIGAN TIBBIY XIZMAT SIFATINI BAHOLASH. Journal of cardiorespiratory research . №3 2022, стр.94-98.

11. Kholboev S.B., Rakhimova H.M., Sulayemanova N.E. The State of the Intestinal Microflora and Assessment of the Health State among People

with Impaired Glucose Tolerance. Annals of R.S.C.B., ISSN:1583-6258, Vol. 25, Issue 1, 2021, Pages. 163 - 176 Received 15 December 2020; Accepted 05 January 2021.

12. Sulayemanova N.E., Rakhimova H.M., Yuldashova N.E. Features of the appointment of drugs for elderly patients. J.Cardiorespiratory Research Special Issue 2, 2021, pp. 113-118.

13. 17. Сулайманова Н.Э., Рахимова Х.М., Юлдашова Н.Э. Особенности назначения лекарственных средств пациентам пожилого возраста. Журнал кардиореспираторных исследований 2, 2021, стр.113-118

14. 18..ХУСИНОВА Ш.А., РАХИМОВА Х.М., К.Л. ХАКИМОВА Л.Р., ЮЛДАШОВА Н.Э., АБДУХАМИДОВА Д.Х./ ОЦЕНКА РАСПРОСТРАНЕННОСТИ И КАЧЕСТВА УХОДА ЗА БОЛЬНЫМИ С СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТЬЮ В ПЕРВИЧНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ. ТЕМАТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ ОБРАЗОВАНИЯ 7 (3), 2022

15. С.Б Холбаев, НЭ Сулейманова, НЭ Юлдашова/ Адаптированный клинический протокол по интегрированному ведению артериальной гипертензии и сахарного диабета среди лиц старше 40 лет Вопросы неотложной кардиологии 2016, стр. 6-7